

NYELVMŰVELÉS.

A sakk és biliárd magyar műszavai. A Magyar Sakk-szemle (biliárd- és kártyaújság), melyet Maróczy Géza és Szemere Imre szerkeszt, azt a dicséretes feladatot tűzte maga elé, hogy a játékainkban használatos műszavakat, a mennyire a már meggyökeredett idegenek engedik, lehetőleg megmagyarosítsák. Mindjárt az első számban (1902, X. 7) kimutatják, hogy sakkbábjaink elnevezése országszerte helytelen, rossz német fordításnak eredménye. A fíalak a *király*, ez helyes; de már a királyné helyett jobb a *vezér*; futoncz helyett a *futár* (én magam legtöbbször még egyszerűbben *futónak*

hallottam, így is mondom); ló h. *huszár*; paraszt v. pion h. *gyalogos*; torony h. *bástya*, s e mögé a király *elszándolja* magát. Tudtommal ezek az elnevezések máris közkeletűek s ha a sakk-körök hivatalossakká teszik, ki is fogják szorítani a helyteleneket.

Igen érdekes a 3. szám tárczája (1902, X. 21), mely egy XVIII. sz.-i sakkkönyvet ismertet: *Sách, avagy Királyos játéknak szabott rend-tartási* (Budán, Landerer F. L. 1758; megvan a M. N. Múzeumban.). A bábok nevei: *király*, *hadnagy* (királyné), *nyilas* (futó), *lovas* (huszár), *torony* (bástya), *talpas* (gyalogos).

Ugyanez a szám foglalkozik a *biliárd* műszavaival is. *Biliárd*-játéknak nevezi, nem *teke*játéknak, mert a kuglizásnak is ez a neve; ámbár az asztalt általánosan *tekeasztalnak* mondják. A mantinell: *oldalfal*, helyzete szerint *jobb*, *bal*, *alsó*, *felsőfal*. A németes labda: *golyó*; *dákó* marad; abschlag: *oda-* v. *elütődés* (megfelelőbb volna *lev. elpattanás*); bock, a balkéz támasztéka: *nyereg*; match, *tournoi*: *verseny* (mérkőzés is jó; egy-egy mérkőzés állhat több *fordulóból*); vor: *foglaló*; lökés falsh nélkül: *központi lökés* (ez nehézkes, mi *telibe* löktünk s *ezt tisztán*ak mondtuk); cousé, *recousé*: *húzás*, *visszahúzás*; nachschieber: *követő* (mi *tolásnak* mondtuk, *toljad*). Falsch: *förgató*, *massé*: *csavaró*, *piqué*: *sodró*, ez a három magyarítás nem egészen szerencsés, minthogy a teljesen különböző lökésekre igen közel álló rokon szavakat ajánl, nem eléggé kifejezők s ezért nehezen fognak meggyökerezni. Bogenstoss: *ívlökés*; bremststoss: *fékezett lökés*; mask: *gyertya* (régí műszó); buzera: *kerülő*, mégpedig dupla, tripla stb.: *egy-, két-, három-, négy-falas kerülő*. Tuss, az angol *kiss* képe: *csók*; contratuss: *visszavető*; kunststoss: *műlökés* (jobb volna: *mesterlökés*); seria: *sorozat*; cadré-partie: *keret-játszma*; kégli: *bábjáték*; a már szinte meghonosodott gixer helyébe a dolog természetéhez mérten *lecsúszást* ajánl, talán megfelelné a rövidebb *csettlés*, *csett* is.

Mindenesetre igen derék a szerkesztők törekvése, csak sikerüljön a magyar kifejezéseket az étellel is elfogadtatni. Igen érdekes volna továbbá a különféle játékokban előkerülő többi kifejezést és szólást is egybegyűjteni lapjukban, mert gyakran egy-egy alkalmilag, önkéntelen termett szó, ötlet, igen szemléletes és kifejező műszónak válhatik be, ha megragadjuk és följegyezzük. Ilyesféle kifejezések voltak például egykor: *kotló*: a sitzer, *kotlom* neked: sitzeres állást hagyok; *zöldbe* megy a golyó: ha a lökés után szétfutnak, úgy ahogy sok zöld posztó marad köztük; *disznó*: tudtommal ma is a számítás nélkül, vaktában *megjött* lökés, fokozásául *Kőbányát* emlegettünk s az illetőt *Takova*-renddel kínáltuk; *házi bál* volt, ha valaki együtt tartva a golyókat 10—12 kotlót megjátszott, stb. stb.

TOLNAI VILMOS.